

Türkiye’de Paramedik Mesleği ile İlgili Yayınların İncelenmesi (1996-2015)

Publications on Turkish Paramedics: An Investigation Covering the Period 1996-2015

Hamdi KABA^a

^aEskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Eskişehir

Geliş Tarihi/Received: 23.03.2016
Kabul Tarihi/Accepted: 25.04.2016

Yazışma Adresi/Correspondence:

Hamdi KABA
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
Eskişehir,
TÜRKİYE/TURKEY
hkaba@ogu.edu.tr

ÖZET Paramedik: hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinde çalışan sağlık profesyonelidir. İlk olarak 1970’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan Paramedik mesleği, ülkemizde 1995 yılında başlamıştır. Paramedikler hastane öncesi alanda her tür olguya müdahale ederler. Mesleğe hazırlanmalarında, mezuniyet sonrası eğitimlerde ve mesleki gelişimleri için bu alandaki bilimsel yayınların önemi oldukça fazladır. Bu çalışmada Ülkemizde paramedik mesleği ile ilgili olarak 1996-2015 yılları arasındaki yayınların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 20 kitap, 6 sempozyum kitabı, elektronik ortamda 1 kongre kitabı, ulusal ve uluslar arası dergilerde 56 makaleye ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Acil tıp teknisyenleri; acil tıbbi servisler; tıp tarihi

ABSTRACT Paramedics are medical staff who works in prehospital emergency health services. The paramedic profession rised at first in United States of America in the 1970’s and begun in 1995 in our country. Paramedics respond every kind of medical emergency case. Scientific publications about the professional field are very important for paramedics for being qualified and as well as career development and postgraduate education. In this study it is aimed to investigate publications between 1996-2015 about paramedic profession. In this context, twenty books, six syposium books, one electronic congress book and fifty six articles were selected.

Key Words: Emergency medical technicians; emergency medical services; history of medicine

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2016;24(3):87-94

Paramedik; hastane öncesi acil sağlık hizmetleri alanında, hasta ve yaralılara ileri acil tıbbi ve travma bakımı veren sağlık profesyonelidir. Görevleri acil tıbbi yardım çağrısının alınması ile başlar, olay yerinde ve ambulansda gerekli acil tıbbi müdahalelerin yapılarak hasta/yaralının acil servise teslim edilmesiyle sona erer.

Paramedik mesleği, 1970’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ortaya çıkmıştır. ABD’nin Kaliforniya Eyaleti’nde 14.07.1970 tarihinde çıkarılan Paramedik Kanunu ile bir takım hekim yetkileri de verilerek paramedikler için ilk kez görev tanımları oluşturulmuştur. Bu sayede hastane öncesinde uygulanan Kardiyo Pulmoner Resüsitasyon, Solutma Uygulamaları ve EKG değerlendirme paramedikler için yasal hale getirilmiştir. ABD’de paramediklerin acil tıbbi bakımı daha hızlı ve iyi bir duruma getirmeleri ile meslek, kısa sürede başta Kanada olmak üzere diğer ülkelerde yaygınlaşmıştır.^{1,2}

doi: 10.5336/mdethic.2016-51459

Copyright © 2016 by Türkiye Klinikleri

Türkiye’de paramedik eğitimi, 1993 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi’nde Kanada Cambrian College eğitimi model alınarak “Ambulans ve Acil Bakım Teknikerliği Programı (AABT)” adı ile iki yıllık ön lisans eğitimi olarak başlamıştır. Sonraki yıllarda bu program sırası ile Ege Üniversitesi ve Eskişehir Osmangazi Üniversitelerinde açılmış ve günümüze gelindiğinde “İlk ve acil Yardım Programı (İAYT)” adı ile 103 üniversitede toplam 156 programla paramedik eğitimine devam edilmektedir.³

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu İAYT Programı, Haziran 2002’de “Ambulans ve Acil Bakım Teknikerliği Sempozyumu” adıyla bu alandaki ilk bilimsel toplantıyı yapmıştır. Sonraki yıllardan günümüze kadar ulusal ve uluslar arası olmak üzere altı Paramedik Sempozyumu ve üç Paramedik Kongresi düzenlenmiştir. Bu bilimsel toplantılar yeni bir meslek dalı olan paramediklerin sağlık alanında ve topluma tanıtımalarının yapılması, görev tanımlarının oluşturulması, eğitim müfredatlarının geliştirilmesi konularında oldukça başarılı sonuçlar sağlamıştır. Türkiye’de paramediklerle ilgili yapılan bilimsel çalışmaların önemli bir bölümünün paramedik mesleği ile ilgili bu ulusal ve uluslar arası bilimsel toplantılarda yapıldığını görmekteyiz.

Ülkemizde paramediklerle ilgili ilk yasal düzenleme, Sağlık Bakanlığı’nın 11.05.2000 tarihli “Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği” ile yapılmıştır. Yönetmelikte ambulans ve acil bakım teknikerlerinin (paramediklerin), acil sağlık hizmetlerinde acil tıbbi yardım ve bakım ile sınırlı kalmak kaydıyla, Bakanlıkça belirlenen sertifikalı eğitim programlarını tamamlamak suretiyle hastaya müdahale ve bu hususta lazım gelen iş ve eylemleri yapabilecekleri ve acil yardım ve hasta nakil ambulanslarında sağlık personeli, komuta kontrol merkezlerinde çağrı karşılama personeli ve hastane acil servislerinde sağlık personeli olarak, gerektiğinde ambulans aracının sürücüsü olarak görev yapacakları belirtilmiştir.⁴

Türkiye’de acil sağlık hizmetleri ile ilgili yasal düzenlemelerin tamamlanması ile birlikte, paramedikler 2004 yılından itibaren 112 Acil Sağlık

Hizmetleri ambulanslarında çalışmaya başlamışlardır. Bunun yanında az sayıda üniversite hastanesi acil servislerinde ve özellikle triaj birimlerinde çalışma alanı bulmuşlardır.

Ülkemizde resmi adı ile İlk ve Acil Yardım Teknikerleri, ancak meslek mensupları tarafından benimsenmiş adı ile Paramedikler, hastane öncesi alanda her tür hastalık ve yaralanmaya müdahale ederler. Bu alanda hem tıbbi hem de travma olgu çeşitliliği oldukça fazladır. Ayrıca benzer olgularla karşılaşma sıklığı da belirsizdir. Mesleğin kendine özgü bu zorluklarının üstesinden gelebilmek için paramediklerin her şeyden önce iyi bir eğitim almış olmaları gerekmektedir. Paramediklerin eğitimleri ve mesleki gelişimlerinde, bu alanda hazırlanan bilimsel yayınlar kaynak teşkil etmektedir. Bilimsel yayınlar, eğitim aşamasında bilgi ve beceri kazandırmanın yanında eğitimin planlanmasında da yol göstericidir. Bununla birlikte mesleki sorunların ve çözüm önerilerinin ortaya konulması, mesleki gelişimlerin takip edilmesi yine bu yayınlar sayesinde gerçekleştirilecektir. Bu nedenle bilimsel yayınlar paramedik mesleğinin eğitim ve gelişiminde önemli bir belirleyicidir. Ülkemizde paramedik mesleği ile ilgili önemli gelişmeler tarih sıralamasına göre tablo ile gösterilmiştir (Tablo 1).

AMAÇ

Paramedik mesleği ile ilgili 1996-2015 yılları arasında ülkemizde hazırlanmış bilimsel yayınları sayı, tür, yayın yılı, konu alanı ve benzer çalışmalarda ulaşılan sonuçlar arasındaki ilişkiler bakımından değerlendirmek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Veriler, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM), YÖK tez tarama veri tabanları, google akademik, Türkçe yayınlanan online dergiler, Ebsco HOST ve PubMed veri tabanlarından elde edilmiştir.

Konu alanları ile ilgili değerlendirmeler beş yıllık dönemler halinde yapılacaktır. 1996-2000 yılları arası; 1. Dönem, 2001-2005 yılları arası; 2. Dönem, 2006-2010 yılları arası; 3. Dönem ve 2011-2015 yılları arası; 4. Dönem olarak adlandırılacaktır.

TABLO 1: Ülkemizde paramedik mesleği ile ilgili yaşanan önemli gelişmeler.

Dönem	Yıllar	Önemli Mesleki Gelişmeler
-	1993	Paramedik eğitimi ön lisans olarak başladı.
1. Dönem	1996	1995 yılında ilk mezunlar verildi. 7 üniversitede İAYT programı açıldı. Paramedikler toplum ve hatta diğer sağlık çalışanları tarafından tanınmamaktadır. Çalışma ünvanları, görev tanımları, çalışma usul ve esasları belirsizdir.
	1997	
	1998	Mezunlar iş bulamamaktadır. Türkiye'de acil sağlık hizmetlerinin işleyişi belirsizdir.
	1999	
	2000	Acil sağlık hizmetlerinin ülkemizde teşkili ve çalışma usullerinin belirlendiği "Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği" yayınlandı. Acil sağlık hizmetleri hızlı bir şekilde yapılanmaya başladı. 1 üniversitede İAYT programı açıldı.
2. Dönem	2001	
	2002	Meslek ile ilgili ilk sempozyum Eskişehir'de yapıldı. Aynı yıl İzmir'de ikinci bir mesleki sempozyum yapıldı. 1 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2003	2 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2004	Paramedikler 112 Acil sağlık hizmetleri ambulanslarında sözleşmeli kadrolarda istihdam edildi. 3 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2005	Üçüncü mesleki sempozyum yapıldı.
3. Dönem	2006	"Ambulans ve Acil Sağlık Araçları ile Ambulans Hizmetleri Yönetmeliği" yayınlandı. 3 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2007	2 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2008	Dördüncü mesleki sempozyum yapıldı. 4 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2009	"Ambulans ve Acil Bakım Teknikerleri ile Acil Tıp Teknisyenlerinin Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Tebliğ" yayınlandı. 7 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2010	Beşinci mesleki sempozyum yapıldı. 6 üniversitede İAYT programı açıldı.
4. Dönem	2011	6 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2012	1. Paramedik kongresi yapıldı.
	2013	17 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2014	2. Uluslararası Paramedik Kongresi ve Ambulans Rallisi yapıldı. 24 üniversitede İAYT programı açıldı.
	2015	Altıncı mesleki sempozyum ve 3. Uluslararası Paramedik Kongresi ve Ambulans Rallisi yapıldı. 8 üniversitede İAYT programı açıldı.

BULGULAR

Araştırma kapsamında, ülkemizde paramedik mesleği ile ilgili olarak 1996-2015 yılları arasında yayınlanan 20 kitap, 6 sempozyum kitabı, elektronik ortamda 1 kongre kitabı, ulusal ve uluslararası dergilerde 56 makaleye ulaşılmıştır. Ayrıca 16. ve 17. Halk Sağlığı Kongre kitaplarındaki 7 makale değerlendirmeye alınmıştır. Yayın sayıları dönemler ve yıllara göre Tablo 2'de gösterilmektedir.

TARTIŞMA

1. Dönem de 6 kitap ve 1 makale türünde yayın yapılmıştır. Kitap türündeki yayınlar incelendiğinde, Amerikan Ortopedik Cerrahlar Akademisi tarafından İngilizce ilk baskısı 1986 yılında yapılan, 1992 yılında Türkçe'ye "Hasta ve yaralıların acil bakımı

ve nakledilmesi" adıyla çevrilen kitabın, ülkemizde paramedik eğitiminde ilk temel kaynak olduğu ve günümüzde de halen bu alanda yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. "Acil olgularda tanı ve tedavi" kitabında; acil tıp sistemleri ve paramedikler tanıtılmakta; paramediklerin sistemdeki yeri vurgulanmaktadır. Ayrıca türlerine göre tıbbi ve travma acillerinde yapılacak değerlendirmeler ve acil bakım daha çok acil servis kapsamında anlatılmaktadır. Ucan ve ark. tarafından 2000 yılında yayınlanan "Paramedik" adlı kitap, ülkemizde bu alanda yazılmış ilk kitap olma özelliğini taşımaktadır.⁵ Aynı yıl paramedik eğitiminde uygulama dersleri için hazırlanan, uygulamaların detaylı olarak basamaklar halinde anlatıldığı "Paramedikler için mesleki beceriler", ve hastane öncesi alanda acil bakımla ilgili EKG konularının anlatıldığı "Paramedikler için EKG" kitapları yayınlanmıştır. Bu

TABLO 2: Paramedik mesleği ile ilgili 1996-2015 yılları arasındaki yayınlar.

Dönem	Yıllar	Kitaplar	Makaleler	Sempozyum ve Kongre Kitabı
1. Dönem	1996	1	1(1995)	
	1997			
	1998	2		
	1999			
	2000	3		
2. Dönem	2001			
	2002		3	2
	2003	1	3	
	2004	1	2	
	2005	1		1
3. Dönem	2006		3	
	2007		2	
	2008	1		1
	2009	2	5	
	2010		7	1
4. Dönem	2011	1	6	
	2012		6	1
	2013	1	10	
	2014		6	
	2015	7	2	
Toplam		20	56	7

dönemde beden eğitimi derslerinin paramedik öğrencileri üzerindeki etkilerinin incelendiği bir makale bulunmaktadır.

Bu dönemin son yılına kadar, paramedik mesleğinde tam anlamıyla bir belirsizlik hakimdir. 1995 yılında mezun olan ilk paramedikler ve 2000 yılına kadar olan mezunlar, ünvanları, görev tanımları, çalışma usul ve esaslarının belirlenmemiş olması, toplum ve sağlık alanında bilinmemelerinden dolayı iş bulma konularında büyük zorluklar yaşamışlardır. Ayrıca 112 acil sağlık hizmetlerinde yasal düzenlemeler olmadığından bu alanda çalışmaları mümkün olmamıştır. 2000 yılında “Acil sağlık hizmetleri yönetmeliği” nin yayınlanması ile paramediklerin bu alanda çalışmalarının; mesleklerini yapabilmelerinin yasal zemini oluşturulmuştur. Bu dönem yayınlarının yeni başlayan paramedik eğitimi konularına, az da olsa dünyadaki acil tıp sistemlerinin değerlendirilerek paramedik mesleğinin acil sağlık sistemindeki önemi ve gerekliliğini vurgulamaya odaklandığı değerlendirilmiştir.

2. Dönem, 3 kitap, 3 sempozyum kitabı, 8 makale türünde yayın yapılmıştır. Medikal ve travma olgularının sunulduğu “Hastane öncesi acil bakım” kitabı ile paramedik eğitiminde vaka çalışmaları olarak bilinen olgusal uygulamalar için çeşitli örnekler verilmiştir. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından, paramedik eğitim konularından biri olan ambulanslardaki sabitleme ekipmanlarının özellikleri ve uygulamalarının detaylı olarak anlatıldığı ve birbiri ile kıyaslandığı bir kitap yayınlanmıştır. Paramedik eğitimindeki gelişmelere rağmen bu döneme kadar üzerinde durulmamış bir konuda, ambulanslar hakkında “Ambulans kullanımı” adında bir kitap yayınlandığını görmekteyiz.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından 2002 yılında yapılan paramedik mesleği ilk sempozyumunda, dünyada acil tıp sistemleri ve paramedikler tanıtılarak ülkemizde oluşturulmaya başlanan acil sağlık hizmetlerinde paramediklerin çalışma alanları, görev ve yetkileri, mezunların iş bulamama sorunları, ülkemizdeki paramedik programlarının tanıtımları ve eğitim sorunları ele alın-

maktadır. Aynı yıl Dokuz Eylül Üniversitesi'nin İzmir'de yaptığı sempozyumun kitabında, Japonya ve Kanada ambulans servisleri tanıtımları, paramedik eğitimi, eğitimde vaka çalışmaları, ülkemizde paramedik olmanın zorlukları ve tıbbi aciller konusunda makaleler bulunmaktadır. Paramediklerin 112 acil sağlık hizmetlerinde çalışmaya başlamasından sonra yapılan üçüncü sempozyumda, paramedik eğitimi, tıbbi ve travma acillerinde acil bakım, ambulans kazaları ve ambulans kullanan paramediklerin sorunları, afetler, işyeri paramediklerinin sorunları, paramediklerin tükenmişlik ve iş doyumları konularında makale ve bildiriler sunulmuştur.

Bu dönemdeki makaleler incelendiğinde, 2002 yılında; ambulansların tarihsel gelişimi ve ülkemizde paramedik mesleğinin ortaya çıkışını konu edindiği görülmektedir. Sonraki yıllarda acil tıp sistemleri, ateller ve acil serviste çalışanların iş memnuniyeti ele alınmıştır.⁶⁻⁹

Ambulansla hastaneye getirilen hastaların değerlendirildiği başka bir çalışma, ambulansla yapılan müdahalelerin yetersizliğini ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.¹⁰ Türkan ve Tuğcu'nun yaptığı acil servislerde tıbbi uygulama hatalarının incelendiği araştırmada 112 olgudan 55'inde hatalı uygulamaların olduğunu tespit edilmiştir.¹¹ Bu iki çalışma, bu dönemde acil sağlık hizmetlerinin durumunu göstermesi açısından önemlidir.

Acil sağlık hizmetlerindeki yasal düzenlemeler sonra, 2004 yılında paramediklerin 112 Acil sağlık hizmetlerinde çalışmaya başlaması ve paramedik programlarının yaygınlaşması ile bu dönemdeki yayınlarda; eğitim kaynaklarında konuların detaylandırıldığı ve olgusal yaklaşımlara yöneldiği görülmektedir. Ayrıca ülkemizde 2002 yılında yapılan iki ayrı bilimsel toplantıda, paramedik eğitimindeki sorunlar, acil sağlık hizmetlerinin mevcut durumdaki yetersizlikleri, paramediklerin acil sağlık hizmetlerinde istihdam edilmesine yönelik mesleğin tanıtımı ve gerekliliği konuları ele alınmıştır. Bilimsel toplantıların başlaması ile eğitim ve iş hayatı ile ilgili konuların değerlendirilmesi ve bu kapsamdaki taleplerin Bakanlığa iletilmesi sağlan-

mıştır. Üçüncü sempozyumda, daha çok iş ve çalışma koşullarına ilişkin konular ve sorunlar ele alınmıştır.

3. Dönem, 3 kitap, 2 sempozyum kitabı, 17 makale türünde yayın yapılmıştır. Paramediklerin ambulansın sürücülüğünü de yapıyor olmaları ve bu alanda okullarda konu ile ilgili bir eğitimin olmaması, Sağlık Bakanlığı'nı hizmet içi eğitimlerle bu eksikliğin giderilmesine yöneltmiştir. 2008 yılında basımı yapılan "Ambulans sürüş teknikleri eğitimi" kitabı ile bu alandaki kaynak sorunu giderilmiştir. 2005 yılında yayınlanan "Ambulans kullanımı" kitabının geliştirilerek daha çok sürüş güvenliği ve tekniklerine yer verildiği söylenebilir. "Ambulans ekipleri standardizasyonu" ve "Alanda acil bakım: Paramedik" kitapları 2009 yılında yayınlanmıştır. Yeditepe Üniversitesinin hazırladığı "Alanda acil bakım", paramedik eğitiminde yaygın olarak kullanılan temel kaynaklardan biridir.

2008 yılında Ankara'da yapılan IV. Paramedik Sempozyumu kitabında, ülkemizdeki acil sağlık hizmetlerinin acil sağlık istasyonları bazında incelendiği, mezuniyet sonrası eğitimlere; ambulans sürüş teknikleri ve Sağlık Bakanlığı'nın sertifikalı hizmet içi eğitimlerine yer verildiği, paramediklerde tükenmişlik sendromunun konu alındığı görülmektedir. Bildiriler kısmında tükenmişlik ve iş doyumunu konularının fazlalığı dikkat çekicidir. Özer ve ark.nın, paramediklerin iş doyumunu üzerine yaptıkları çalışmada katılımcıların iş doyumlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.¹² Bir diğer iş doyumunu araştırmasında katılımcıların yarısının mesleki geleceklerini iyi olarak gördükleri belirtilmektedir.¹³

2010 yılında Ankara'da yapılan V. Paramedik Sempozyumu kitabında, Sağlık Bakanlığı sözleşmeli personel alımları, ülkemizde hava ambulans sistemi, paramedik mesleğinin daha iyiye götürülmesi için dünyadaki uygulamalar, paramedik okul eğitimleri konularına yer verilmiştir. Ayrıca kitapta paramedik mesleği ile ilgili etik konulara ilk kez değinildiği, ambulans hizmetlerinde etik yaklaşımlar ve hasta mahremiyetinin ele alındığını görmekteyiz.

Bu dönemdeki makaleler incelendiğinde, Türkiye'de acil sağlık hizmetleri ve paramedikler üzerine görüşler, ambulans rallisi, ambulans sürüş güvenliği, ambulans çalışanlarında anksiyete ve işe bağlı gerginlik düzeyleri, iş doyumları, psikolojik değerlendirme, paramedik eğitimi alan öğrencilerin öğrenme stilleri gibi konu başlıkları seçilmiştir. Edirne'de ambulans çalışanları üzerinde yapılan araştırmada, katılımcıların 45'i (%63,1) çalışma sisteminin, 34'ü (%47,9) hastalık bulaşma riskinin, 30'u (%42,3) personelin az ve yetersiz olmasının kendilerinde gerginlik oluşturduğunu ifade etmişlerdir.¹⁴ Eryılmaz, ülkemizdeki acil sağlık hizmetlerini değerlendirdiği yazısında hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinde paramediklerin çalıştırılmasını son derece yerinde bulduğunu belirtmektedir.¹⁵ Kıdak ve ark., ülkemizde ilk kez düzenlenen ambulans rallisinin katılımcılara mesleki kazanımlar ve motivasyon sağladığını ifade etmektedir.¹⁶ Özcan ve Çetiner'in yazdıkları makalede, paramediklerin acil sağlık hizmetlerinde kilit rolde olduklarını, görev tanımları yapılmasına rağmen unvan, atama ve iş koşullarına ilişkin sorunların bulunduğu ifade etmektedirler.¹⁷ Çınar ve Kavlak'ın İzmir'de paramediklerin iş doyumları üzerine yaptıkları araştırmada, paramediklerin iş doyumlarının orta düzeyde olduğu; çalışma süresi arttıkça azaldığı, çalıştıkları kadrolara göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.¹⁸

Paramediklerin ambulanslarda çalışmaya başlamasıyla birlikte, eğitim ile ilgili konulara mezu niyet sonrası eğitimler ve özellikle de ambulans sürüş teknikleri eğitimlerinin eklendiğini görmekteyiz. Ayrıca mesleğe henüz başlamış paramediklerde tükenmişlik ve iş doyumunu çalışmalarının bir önceki döneme göre arttığı söylenebilir. 2010 yılındaki bilimsel toplantıda, artık ambulanslarda istihdam değil kadro tipleri üzerinde durulmaya, yeni iş alanları arayışına ve okul eğitimlerinin geliştirilmesi konularına odaklanılmıştır.

4. Dönem, 9 kitap, elektronik ortamda 1 kongre kitabı, çeşitli dergilerde 30 ve Halk Sağlığı kongre kitaplarında 7 makale türünde yayın yapılmıştır. Ülkemizde paramedik mesleği ile ilgili en fazla yayının bu dönemde yapıldığını görmekteyiz.

Kitaplarda, hastane öncesi acil bakımda özellikle EKG ve ileri yaşam desteği konularına ağırlık verilmiştir. Bu konularla ilgili hem kitap şeklinde hem de kart şeklinde yayınlar yapılmıştır. Kitaplarda, nükleer kazalar ve kitlesel aciller bir diğer konu başlığı olmuştur. Eğitimde kaynak olabilecek nitelikteki 7 kitabın 2015 yılında yayınlanmış olması, bu alandaki çalışmalarda bir rekabetinde doğmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Bu dönemdeki makaleler incelendiğinde, 112 acil sağlık hizmetlerinin çağrı sayıları tek acil çağrı numarası, vaka sayıları ve türleri, istasyon ve personel sayıları vb. gibi konularda il bazında değerlendirmeler, 112 çalışanlarının stres, tükenmişlik ve iş doyumlarının araştırılması, olay yeri güvenliği, karşılaşılan tehlikeler ve iş kazaları, temel ve ileri yaşam desteği konularının ele alındığı saptanmıştır. Güneri ve ark.nın yaptığı Ankara 112 acil sağlık hizmetlerinde çalışanların iş doyumlarının değerlendirildiği araştırmada, çalışma süreleri açısından işinden en memnun grup 1-3 yıl arası çalışanlar iken en az memnun grubu 10 yıl ve üzeri çalışanlar oluşturmaktadır.¹⁹ Gökçen ve ark., Atan ve Tekingündüz'ün acil sağlık hizmetlerinde çalışanların tükenmişlikleri üzerine yaptıkları çalışmalarda, mesleklere göre değerlendirmede paramedik katılımcıların, doktor, hemşire ve şoför katılımcılara göre Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma düzeylerinin anlamlı derecede düşük olduğu saptanmıştır.^{20,21}

Zenginol ve ark.nın 2010 yılında Gaziantep ilinde, Tözün ve ark.nın 2012 yılında Eskişehir ilinde, Benli ve ark.nın 2014 yılında Karabük illerinde, 112 acil sağlık hizmetleri için yapılan çağrılarının, hizmet sonuçları ve kullanımlarının değerlendirildiği üç ayrı çalışma incelendiğinde; her üç araştırmada da cinsiyete göre erkek vakalar bayan vakalardan fazla bulunmuştur. Gaziantep ve Eskişehir illerinde çağrı nedenlerinde ilk sırada tıbbi vakalar yer alırken, Karabük ilinde travmalar ilk sırayı almıştır. Trafik kazaları her üç ilde de travmaların ilk nedeni arasındadır.²²⁻²⁴

2013 yılında yapılan 16. Halk Sağlığı Kongresi Kitabında, paramediklerle ilgili olarak 112 acil sağlık hizmetleri çalışanlarının mesleki riskleri, ça-

ışma ortamında karşılaştıkları riskler ve çalışan güvenliği konuları yer almaktadır. Şenol ve ark.nın Kayseri ilinde 112 acil sağlık hizmetleri konusunda yaptıkları çalışmada, halkın yarısından fazlasının 112 hizmetlerinden memnun olduğunu, ancak çok az bir kısmının bu hizmetlerde paramediklerin görev yaptığını bildiğini tespit etmişlerdir.²⁵ Durmuş ve ark.nın, 112 Acil sağlık hizmetleri istasyonlarında çalışanların, Öksüzkaya ve ark.nın 112 Acil sağlık hizmetleri komuta kontrol merkezinde çalışanların sağlık sorunlarını tespit etmek için yaptıkları iki ayrı araştırmada, “bel ağrısı” katılımcılar tarafından her iki çalışmada da en önemli sağlık sorunlarından biri olarak belirtilmiştir.^{26,27} 2014 yılında yapılan 17. Halk Sağlığı Kongresi Kitabında, paramediklerle ilgili olarak işe bağlı gerginlik ve depresyon konularının işlendiği görülmektedir.

Bu döneme gelindiğinde paramedik programları sayılarının ve öğrenci kontenjanlarının oldukça fazla artması, eğitimde kaynak kitap ihtiyacını ve çeşitliliğini de artırmıştır. Kitap türü yayınlarda konu çeşitliliğinin yanı sıra temel konulardan çok ileri seviye konulara ağırlık verildiği görülmektedir. 112 acil sağlık hizmetlerinin birçok yönü ile değerlendirildiği, paramediklerin karşılaştıkları

tehlikeler, sağlık sorunları ve iş kazalarının incelendiği, diğer dönemlerde yapılan stres, tükenmişlik ve iş doyumu konularının ele alındığı görülmektedir.

SONUÇ

Bilimsel toplantılarla birlikte yapılan yayınlarda sayı ve konu çeşitliliği olarak bir artış gözlenmektedir. En fazla yayının 4. Dönemde (2011-2015) yapıldığı, özellikle bu dönemde eğitim kaynak kitaplarının diğer dönemlere göre sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir. İlk dönem yayınlarında daha çok temel eğitim konuları, mesleğin tanıtımı ve istihdam konuları işlenirken, acil sağlık hizmetlerinde çalışmaya başlanması ile birlikte sürüş teknikleri konusunun önem kazandığı, eğitim konularının çeşitlendiği, ileri seviye konulara odaklanıldığı, çalışma şartları ve iş kazalarının değerlendirildiği görülmektedir. Paramedik programlarının sayıca hızlı bir şekilde artması ve aralarındaki akademik örgütlenmenin gelişmesiyle birlikte mesleki alandaki yayınların da arttığı görülmektedir. Meslekle ilgili bir süreli yayının olması, bu alandaki bilimsel araştırma ve yayınlara büyük destek olacak, bilgiye daha kolay ulaşımı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Pozner CN, Zane R, Nelson SJ, Levine M. International EMS systems: The United States: past, present, and future. *Resuscitation* 2004;60(3):239-44.
2. Delbridge TR, Bailey B, Chew JL Jr, Conn AK, Krakeel JJ, Manz D, et al. EMS agenda for the future: where we are ... where we want to be. *EMS Agenda for the Future Steering Committee. Ann Emerg Med* 1998;31(2):251-63.
3. Kaba H, Elçioğlu Ö. [Rise and Development of the First and Emergency Aid Technician and Emergency Medical Technician Professions' Process at the Historical Development of the Emergency Health Services]. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics* 2013;21(3):127-35.
4. Resmi Gazete (11.05.2000, Sayı: 24046). *Acil Sağlık Hizmetleri Yönetmeliği*; 2000.
5. Ucan ES, Çelikli S, Baruş NÜ, Ersoy G. Paramedik. İzmir: D.E.Ü. Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Yayınları; 2000. p.980.
6. Ünlüoğlu İ, Ekşi A, Elçioğlu Ö. [Development of ambulances in paralel with emergency medicine services]. *Sendrom* 2002;14(29):18-24.
7. Ünlüoğlu İ, Ekşi A, Anık N. [A new profession: Paramedics]. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2002;11(8):308.
8. Soysal S, Karcioğlu Ö, Topaçoğlu H. [Emergency medicine systems], *Cerrahpaşa Tıp Dergisi* 2003;34(1):51-7.
9. Ekşi A, Sezer Y, Ünlüoğlu İ. [Comparison Of Vacuum Splints With Air Splints]. *Turk J Emerg Med* 2003;3(2):51-7.
10. Soysal S, Karcioğlu Ö, Topaçoğlu H, Yenil S, Koparan H, Yaman O. [Evaluation of the pre-hospital emergency care to the patients transported by ambulances to emergency services]. *J Acad Emerg Med* 2003;1(2):52-5.
11. Türkan H, Tuğcu H. [Malpractice Cases Related With Emergency Medicine, Evaluated By Supreme Council of Health Between 2000-2004 2004. *Gülhane Tıp Dergisi* 2004;46(3): 226-31.
12. Özer Ö, Ulusal A, Çavuşlar İ. [Determination of Paramedics job satisfaction level that work in ambulance, emergency service and triage units]. Ankara: IV. Paramedik Sempozyum Kitabı; 2008. p.185-6.
13. Erkeç E, Çivicioğlu M, Gökbayrak Y, Keskin M. [Job satisfaction of Paramedics and Emergency medical technicians]. Ankara: IV. Paramedik Sempozyum Kitabı; 2008. p.180-1.
14. Tokuç B, Turunç Y, Ekuclu G. [Work Related Stress and Mental Health Levels of Ambulance Workers in Edirne]. *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi* 2009;39-44.
15. Eryılmaz M. [National emergency medical services: recommendations of up-to-date solutions addressed to the needs]. *Ulus Travma Acil Cerrahi Derg* 2007;13(1):1-12.
16. Kıdak L, Keskinoğlu P, Sofuoğlu T, Ölmezoğlu Z. [The evaluation of 112 emergency ambulance service uses in İzmir]. *Genel Tıp Dergisi* 2009;19(3):113-9.

17. Özcan C, Çetiner Y. Emergency Health Care Services and Paramedics in Turkey]. Sağlık ve Toplum 2010;20(1):34-9.
18. Çınar İ, Kavlak O. [The Investigation the Factors That Effect the Job Satisfaction in Ambulance and First Aid Care Technician in Izmir]. Akademik Acil Tıp Dergisi 2009;8(3): 33-7.
19. Güneri S, İlhan MN, Avcı E. [Evaluation of the Working Conditions and Work Satisfaction of the Ankara 112 Emergency Medical Staff]. Gazi Med J 2011;22:1-5.
20. Gökçen C, Zengin S, Oktay MM, Alpak G, Al B, Yıldırım C. [Burnout, job satisfaction and depression in the healthcare personnel who work in the emergency department]. Anatolian J Psych 2013;14:122-8.
21. Atan M, Tekingündüz S. [An investigation into the burn-out level, perceived work stress and job satisfaction of paramedics in terms of personal characteristics]. Nwsa-Social Sciences 2014;3C0121(3):54-69.
22. Zenginol M, Al B, Genc S, Deveci İ, Yarbil P, Arı Yılmaz DA, et al. [3 Yearly Study Results of 112 Emergency Ambulances in the City of Gaziantep]. JAEM 2011;10:27-32.
23. Tözün M, Ünsal A, Arberk K. [Investigation of the Calls to 112 Emergency and Rescue Station of Eskisehir Province in 2008]. Düzce Tıp Dergisi 2012;14(3):54-7.
24. Benli AR, Koyuncu M, Cesur Ö, Karakaya E, Cüre R, Turan MK. [Evaluation of use of the 112 Emergency Ambulance Service in Karabuk City]. Journal of Clinical and Analytical Medicine 2014;DOI: 10.4328/JCAM.2755.
25. Şenol V, Naçar M, Doğan M, Argün M, Çetinkaya F. [Knowledge, thought and satisfaction levels of people that lives in Kayseri about 112 emergency medical services] 16. Halk Sağlığı Kongre Kitabı. Antalya: 2013. p.240-1.
26. Durmuş S, Öksüzkaya A, Güden E, Üstündağ N, Balcı E. [Arranging workplace and practicing about staff safety of health workers in Kayseri]. 16. Halk Sağlığı Kongre Kitabı. Antalya: 2013. p.411-2.
27. Öksüzkaya A, Durmuş S, Üstündağ N, Balcı E. [Work place health problems and occupational hazards of medical staffs that work in Kayseri 112 emergency medical service]. 16. Halk Sağlığı Kongre Kitabı. Antalya: 2013. p.691-2.